

Projekt

z dnia 28 kwietnia 2026 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY GMINY ŻURAWICA**

z dnia 2026 r.

w sprawie przyjęcia sprawozdania z realizacji "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Żurawica na lata 2024-2027 za okres 2024-2025"

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2025 r. poz. 1153 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 z późn. zm.),

**Rada Gminy Żurawica
uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się sprawozdanie z realizacji "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Żurawica na lata 2024 - 2027" za okres 2024 – 2025 stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Żurawica

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy
Żurawica

Maciej Gałuszka

Załącznik do uchwały nr
Rady Gminy Żurawica
z dnia 2026 r.

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI W LATACH 2024-2025

***„GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
NA LATA 2024-2027”***

1. WPROWADZENIE

Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 z późn. zm.) Gmina Żurawica opracowała „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Żurawica na lata 2024-2027” został on przyjęty przez Radę Gminy Żurawica uchwałą nr II/11/24 z 28 maja 2024 r. Wykonanie uchwały powierzono Wójtowi Gminy Żurawica.

Podstawowe cele programu opieki nad zabytkami zostały określone w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z tym przepisem Program ma na celu, w szczególności:

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć:

1. uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
2. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
3. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
4. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków,
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, które przedstawia Radzie Gminy Żurawica. Dokument ten pozwala na ocenę stopnia realizacji zadań przyjętych w Programie, analizę efektywności podejmowanych działań oraz ocenę wykorzystania środków finansowych.

REJESTRY, EWIDENCJE I PRAWO MIEJSCOWE DOTYCZĄCE ZABYTEKÓW

2.1 Rejestr zabytków

Zabytkiem nieruchomym jest nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością. Zabytkiem nieruchomym są także nieruchome zabytki archeologiczne, będące pozostałością (powierzchniową, podziemną lub podwodną) egzystencji człowieka.

Kodeks Cywilny (Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny) nieruchomości dzieli na trzy rodzaje: 1. gruntowe stanowiące część powierzchni ziemi, 2. budynkowe trwale związane z gruntem, 3. lokalowe będące częścią budynku. Zabytkiem nieruchomym może być wybrana część lub całość nieruchomości. Oprócz budynków lub budowli zabytki nieruchome to także miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych ludzi lub instytucji. W ustawie wymienione są także krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, budownictwo obronne, obiekty techniki, cmentarze i parki. Ze względu na posiadane wartości historyczne, artystyczne lub naukowe w interesie społecznym jest zachowanie zabytków poprzez otoczenie ich ochroną i opieką.

Najcenniejsze zabytki wpisuje się do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9, pkt. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art.9 pkt.2).

W rejestrze zabytków nieruchomych wpisanych jest 53 obiektów i obszarów z terenu Gminy Żurawica (na dn. 31.08.2020) są to zarówno obiekty i obszary samodzielne (np. parki podworskie, kościoły), jak również obiekty występujące w obrębie zespołów wpisanych do rejestru (np. dwory i parki). Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Wpisy dokonywane są na bieżąco; wniosek właściciela lub z urzędu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wykaz zabytków nieruchomych na terenie Gminy Żurawica wpisanych do rejestru zabytków:

Lp.	Nr rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru zabytków	Obiekt	Miejscowość	Współrzędne geograficzne
1	A-1429	23.11.2016	Twierdza Przemysł - Bateria 12 „Buszkowiczki”	Bolestraszyce	49°48'20.4"N 22°50'18.6"E
2	A-708	14.12.2011	Fort XIIIa Zabłocie	Bolestraszyce	49°48'36.5"N 22°52'04.1"E
3	A-344; A-1615	07.06.2019	Dwór	Bolestraszyce	49°49'01.0"N 22°51'24.4"E
4	A-344; A-1615	07.06.2019	Pawilon	Bolestraszyce	49°49'00.8"N 22°51'34.7"E
5	A-344; A-1615	07.06.2019	Park	Bolestraszyce	49°49'03.5"N 22°51'32.5"E
6	A-344; A-1615	07.06.2019	Kaplica pw. Podwyższenia Krzyża	Bolestraszyce	49°49'01.2"N 22°51'36.4"E
7	A-1410	18.07.2016	Dom z Kalwarii Paclawskiej	Bolestraszyce	49°49'05.5"N 22°51'40.2"E
8	A-1415	16.08.2016	Stodoła	Bolestraszyce	49°49'04.3"N 22°51'43.3"E
9	A-1613	27.05.2019	Otoczenie (cz. Arboretum)	Bolestraszyce	49°49'05.9"N 22°51'41.0"E
10	A-188	05.12.2006	Fort W-XIIIb Bolestraszyce	Bolestraszyce	49°49'17.3"N 22°51'08.1"E
11	A-1466	02.05.2017	Fort W-XIII San Rideau	Bolestraszyce	49°49'17.8"N 22°51'41.6"E
12	A-272	28.12.1987	W-XIIIb Bolestraszyce	Bolestraszyce	49°48'30.7"N 22°53'06.1"E
13	A-383	10.11.2009	Plebania z Jodłówki	Bolestraszyce	49°49'06.1"N 22°51'45.0"E
14	A-138	08.12.2005	Kościół parafialny pw. Świętej Trójcy	Kosienice	49°52'45.6"N 22°42'48.0"E
15	A-171	01.02.1987	Park podworski	Kosienice	49°53'05.2"N 22°42'54.5"E
16	A-1740	29.12.2021	Budynek dawnej ochronki	Kosienice	49°53'05.0"N 22°42'56.8"E
17	A-599	20.06.2011	Pałac	Maćkowice	49°51'26.8"N 22°42'59.4"E
18	A-599	20.06.2011	Oficyna	Maćkowice	49°51'26.7"N 22°42'57.5"E
19	A-599	20.06.2011	Park	Maćkowice	49°51'26.8"N 22°42'59.4"E
20	A-1431	29.11.2016	Fort Xa Prudnicka Droga	Orzechowce	49°50'38.2"N 22°45'40.5"E
21	A-1432	02.12.2016	Fort XIa Cegielnia	Orzechowce	49°50'35.9"N 22°46'17.8"E
22	A-251	28.08.1987	Park	Wyszatyce	49°50'20.4"N 22°52'56.7"E
23	A-1675	28.04.2020	Dwór	Wyszatyce	49°50'19.6"N 22°52'54.5"E
24	A-424	13.07.2010	Dzwonnica	Wyszatyce	49°50'35.8"N 22°52'57.1"E
25	A-424	13.07.2010	Cerkiew greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego	Wyszatyce	49°50'35.8"N 22°52'57.1"E
26	A-1330	28.11.2016	Bateria Orzechowce	Żurawica	49°50'19.5"N 22°45'17.1"E
27	A-1381	26.02.2016	Obora	Żurawica	49°49'26.4"N 22°46'32.9"E
28	A-1669	08.04.2020	Park	Żurawica	49°49'29.7"N 22°46'30.7"E
29	A-872	24.11.1997	Dwór	Żurawica	49°49'29.7"N 22°46'30.7"E
30	A-460	27.08.1991	Budynek gospodarczy III	Żurawica	49°49'32.7"N 22°46'01.9"E
31	A-460	27.08.1991	Budynek Koszarowy I	Żurawica	49°49'31.8"N 22°46'09.2"E
32	A-460	27.08.1991	Budynek koszarowy III	Żurawica	49°49'33.2"N 22°46'05.9"E
33	A-460	27.08.1991	Zespół Koszarowy	Żurawica	49°49'33.2"N 22°46'05.9"E
34	A-460	27.08.1991	Budynek gospodarczy I	Żurawica	49°49'34.5"N 22°46'03.7"E
35	A-460	27.08.1991	Budynek dowództwa	Żurawica	49°49'33.0"N 22°46'12.0"E
36	A-460	27.08.1991	Kaplica	Żurawica	49°49'33.1"N 22°46'13.9"E

37	A-460	27.08.1991	Budynek Koszarowy II	Żurawica	49°49'32.0"N 22°46'05.7"E
38	A-460	27.08.1991	Budynek gospodarczy I	Żurawica	49°49'31.5"N 22°46'11.2"E
39	A-273	05.06.2008	Fort XII Werner	Żurawica	49°50'02.0"N 22°48'54.2"E
40	A-873	16.12.1997	Polski Dom Katolicki	Żurawica	49°49'16.7"N 22°49'02.0"E
41	A-328	12.03.1969	Dom rządcy	Żurawica	49°49'13.2"N 22°49'03.5"E
42	A-328	12.03.1969	Dwór	Żurawica	49°49'14.2"N 22°49'03.6"E
43	A-328	12.03.1969	Park	Żurawica	49°49'11.4"N 22°49'11.3"E
44	A-328	04.08.1995	Zespół dworsko-folwarczny	Żurawica	49°49'14.1"N 22°49'12.4"E
45	A-328	04.08.1995	Spichlerz	Żurawica	49°49'17.4"N 22°49'10.6"E
46	A-328	12.03.1969	Obora	Żurawica	49°49'18.5"N 22°49'11.2"E
47	A-328	12.03.1969	Wozownia	Żurawica	49°49'19.6"N 22°49'10.6"E
48	A-328	12.03.1969	Chlewnia	Żurawica	49°49'20.7"N 22°49'12.7"E
49	A-328	12.03.1969	Stajnia	Żurawica	49°49'18.3"N 22°49'14.3"E
50	A-1436	28.12.2016	Fort XVII „Lipowica”	Żurawica	49°48'37.0"N 22°45'10.5"E
51	A-1436	28.12.2016	Bateria XVIII c „Las”	Żurawica	49°48'35.0"N 22°45'19.9"E
52	A-1436	28.12.2016	Szaniec S 4 „Lipowica”	Żurawica	49°48'33.0"N 22°45'30.1"E
53	A-1430	28.12.2016	Bateria XB3 Orzechowce	Żurawica	49°50'22.2"N 22°44'57.5"E

2.2 Gminna ewidencja zabytków

Obiekty zabytkowe zarówno te wpisane do rejestru zabytków jak i w wojewódzkiej ewidencji zabytków, ujęte są w gminnej ewidencji zabytków. Stosownie do art. 22 ust. 5 ww. ustawy: W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego. Ujęcie obiektu w gminnej ewidencji zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku, jaką jest wpis do rejestru zabytków. Jakkolwiek dla obiektu uwzględnionego w gminnej ewidencji zabytków istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno – budowlany z organem ochrony zabytków decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawo budowlane).

Gmina Żurawica posiada założoną w 2014 roku gminną ewidencję zabytków. W gminnej ewidencji zabytków ujęte są m.in.: zabytki architektury (w tym obiekty sakralne, rezydencjonalne, mieszkalne, gospodarcze, techniki i przemysłu); układy przestrzenne (folwarki), cmentarze - komunalne, wyznaniowe; zieleń komponowana - parki, aleje; zabytki archeologiczne. Gminna Ewidencja Zabytków została sporządzona w formie kart, zawierających m.in. dane adresowe o obiekcie, datowanie, formę ochrony, fotografie, mapę z lokalizacją.

3. ZADANIA ZREALIZOWANE W LATACH 2024-2025

Przeгляд zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, stanowiło podstawę sformułowania celów i zadań dla „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Żurawica na lata 2024-2027”.

Realizacja celów i zadań powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku gminy atrakcyjnej dzięki walorom kulturowym. Wskazane cele są perspektywiczne i dalekosiężne, służą osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- poprawienie stanu dziedzictwa kulturowego,
- funkcjonowanie zabytków w procesach aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności,
- społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego.

Należy zauważyć, że osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań i dużych nakładów finansowych.

Gmina Żurawica w latach 2024-2025 dokładała wszelkich starań, aby realizować cele wpisane w „Gminny Program Opieki nad Zabytkami”. Poniżej wykaz zrealizowanych zadań oraz dofinansowań do remontów zabytków.

Zadanie / forma wsparcia	Lata	Kwota wydatkowania
Dofinansowanie do remontu Kościoła w miejscowości Kosienice „Konservacja figury Matki Bożej z frontu kościoła pw. Św. Trójcy w Kosienicach „	2024	30 000,00 zł
Składka członkowska do „Związku Gmin Fortecznych Twierdzy Przemysł”	2024	80 350,00 zł
Odbudowa Dworku w Żurawicy Górnej wraz z jego rozbudową i przebudową etap II	2024	3 849 081,29 zł
Dotacja na wzmocnienie nadproży wewnętrznych i zewnętrznych oraz renowacja tynków w pałacu w Maćkowicach	2024	485 468,68 zł
Remont i konserwacja elewacji budynku kościoła parafialnego w Żurawicy	2024	379 250,68 zł
Odbudowa Dworku w Żurawicy Górnej wraz z jego rozbudową i przebudową etap II	2024	985 019,00 zł
Zagospodarowanie terenu parku przy zespole Dworskim i Folwarcznym w Żurawicy	2024	114 752,66 zł

Dotacja dla ZGFT Przemysł na zagospodarowanie zespołu zabytkowego TP na cele turystyki kulturowej	2024	399 416,43 zł
Razem za rok 2024		6 323 338,74 zł
Dotacja - konserwacja estetyczna polichromii ścian w nawie głównej kościoła pw. Św. Trójcy w Kosienicach	2025	30 000,00 zł
Odbudowa Dworku w Żurawicy Górnej wraz z jego rozbudową i przebudową etap II	2025	5 382 336,95 zł
Zagospodarowanie terenu parku przy zespole Dworskim i Folwarcznym w Żurawicy etap II	2025	601 783,98 zł
Razem za rok 2025		6 014 120,93 zł

3.1 Odbudowa i modernizacja dworku w Żurawicy Górnej (Etap II)

W okresie sprawozdawczym zrealizowano kluczowy, drugi etap prac przy zabytkowym dworku (rządówce) w Żurawicy Górnej, wpisanym do rejestru zabytków. Działania te stanowiły kontynuację inwestycji rozpoczętej w stanie surowym i miały na celu przystosowanie obiektu do nowych funkcji: oświatowej oraz konsumpcyjno-szkoleniowej.

Zgodnie z wymogami konserwatorskimi, prace prowadzono w pierwszej kolejności w historycznej części obiektu, dbając o zachowanie jego walorów zabytkowych przy jednoczesnym połączeniu z nowo rozbudowaną częścią.

Zakres wykonanych prac wykończeniowych objął w szczególności:

Stolarkę otworową: W części zabytkowej zamontowano stylową, drewnianą stolarkę okienną i drzwiową, nawiązującą do historycznego charakteru dworku. Stolarkę o wysokich parametrach technicznych zainstalowano również w części rozbudowanej.

Prace wewnątrz obiektu: Wykonano ściany działowe, posadzki wraz z ich docelowym wykończeniem w obu częściach budynku oraz okładziny schodów wewnętrznych z płytek. Prace objęły także kompleksowe wykończenie sufitów i ścian.

Infrastrukturę techniczną: Obiekt został wyposażony w nowoczesne instalacje sanitarne i elektryczne. W celu zapewnienia pełnej funkcjonalności zamontowano dźwig towarowy.

Elewację i detale architektoniczne: Wykonano kompletną elewację budynku. Prace objęły także wykończenie posadzek na balkonach oraz tarasie.

Dostępność i otoczenie: W ramach likwidacji barier architektonicznych wybudowano podjazd dla osób z niepełnosprawnościami oraz schody zewnętrzne.

Rysunek 1 Część zabytkowa dworku.

Rysunek 2 Nowa część budynku.

3.2 Rewitalizacja Parku przy Zespole Dworskim i Folwarcznym w Żurawicy (Etap II)

W okresie sprawozdawczym kontynuowano kompleksowe działania mające na celu przywrócenie wartości zabytkowemu założeniu parkowemu o powierzchni około 3 ha, zlokalizowanemu na działkach nr 3/39 i 3/79 . Inwestycja, realizowana w formule „zaprojektuj

i wybuduj”, skupiła się na uporządkowaniu terenu oraz odtworzeniu historycznego układu komunikacyjnego parku. Główne kierunki zrealizowanych prac objęły:

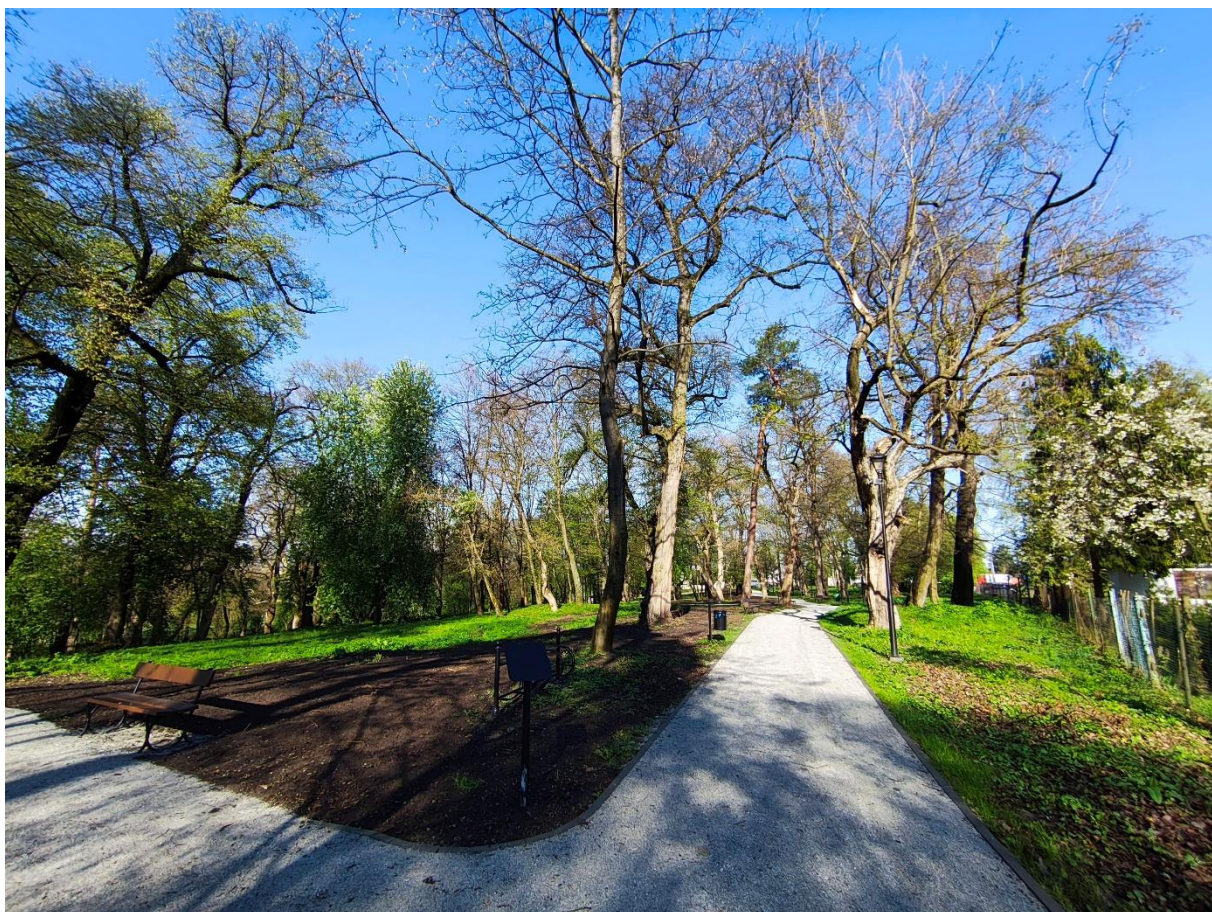
Odtworzenie układu komunikacyjnego: Wykonano ścieżki piesze o zróżnicowanej szerokości, dostosowane do ukształtowania terenu i istniejącego starodrzewia. W miejscu dawnego ciągu utwardzonego powstała nowoczesna ścieżka spacerowo-rowerowa o szerokości do 2,5 m. Główny ciąg komunikacyjny został utwardzony, co zapewnia estetyczny wygląd spójny z historycznym charakterem obiektu.

Gospodarkę drzewostanem i zielenią: Przeprowadzono specjalistyczną pielęgnację istniejących drzew i krzewów, eliminując skutki degradacji historycznej kompozycji. Dokonano niezbędnych wycinek sanitarnych drzew chorych i uschniętych. Wprowadzono nowe nasadzenia drzew i krzewów, wzbogacając strukturę gatunkową parku oraz założono nowe trawniki w wyznaczonych strefach.

Prace porządkowe i rozbiórkowe: Usunięto zdezaktualizowane i zniszczone elementy infrastruktury, w tym ok. 16 betonowych słupów dawnego ogrodzenia. Zdemontowano pozostałości po dawnych ławkach oraz metalowe podpory zlokalizowane w sąsiedztwie pomnikowego platana. Przeprowadzono gruntowne sprzątanie całej powierzchni parku, usuwając śmieci, zalegające fragmenty drzew oraz inne zanieczyszczenia utrudniające ekspozycję walorów krajobrazowych.

Rysunek 3 Aleja wraz z drzewem pomnikowym.

Rysunek 4 Rewitalizowany park w Żurawicy.

Podsumowanie

Realizacja „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Żurawica na lata 2024–2027” w pierwszym okresie sprawozdawczym koncentrowała się na intensywnych działaniach inwestycyjnych oraz konserwatorskich, na które wydatkowano łącznie kwotę 12 337 459,67 zł. Kluczowym osiągnięciem była kontynuacja odbudowy i modernizacji zabytkowego dworku w Żurawicy Górnej, gdzie w ramach II etapu prac wykończeniowych o wartości ponad 10,2 mln zł przystosowano obiekt do nowych funkcji oświatowych i szkoleniowych, dbając o zachowanie stylowej stolarki i historycznego charakteru bryły. Równolegle przeprowadzono rewitalizację parku dworskiego o powierzchni 3 ha, polegającą na odtworzeniu historycznego układu ścieżek z kostki stylizowanej na granit, pielęgnacji starodrzewu oraz usunięciu zdegradowanych elementów infrastruktury. Gmina aktywnie wspierała również podmioty zewnętrzne poprzez dotacje na prace konserwatorskie w kościołach w Kosienicach i Żurawicy oraz w pałacu w Maćkowicach, a także współpracowała ze Związkiem Gmin Fortecznych Twierdzy Przemyśl w zakresie promocji turystyki kulturowej. Podsumowując, założone cele w zakresie zahamowania degradacji zabytków oraz eksponowania walorów krajobrazu kulturowego były realizowane na bieżąco, co przyczyniło się do wzmocnienia tożsamości lokalnej i zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu.